

Aneta Firlej-Buzon*

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Wrocławski

**W SERCU REGIONU: ŚLĄSKO-ŁUŻYCKIE ZBIORY SPECJALNE
DOWODEM TROSKI O TOŻSAMOŚĆ UŻYTKOWNIKÓW
BIBLIOTEKI UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO**
[AT THE HEART OF THE REGION: SILESIAN-LUSATIAN SPECIAL COLLECTIONS
PROVE THAT WROCLAW UNIVERSITY LIBRARY CARES ABOUT THE IDENTITY
OF ITS USERS]

Abstrakt: Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego w ramach ustawowej działalności informacyjnej od początku swojej aktywności kolekcjonuje materiały dokumentujące regionalne dziedzictwo oraz opracowuje i upowszechnia wiedzę o Dolnym Śląsku i jego stolicy. Cel niniejszego tekstu stanowi prezentacja tworzona od 1945 r. kolekcji najstarszego oddziału Biblioteki – Gabinetu Śląsko-Łużyckiego, którego regionalny charakter jest dowodem troski o zachowanie lokalnej tożsamości oraz tworzenie i wzmacnianie poczucia regionalnej przynależności współczesnych użytkowników biblioteki, zwłaszcza potomków powojennych przesiedleńców i repatriantów.

BIBLIOTEKA AKADEMICKA – DRUKI ULOTNE – REGIONALIZM – UŻYTKOWNICY – WROCŁAW

Abstract: Wrocław University Library, within its statutory information oriented activities, has always been collecting materials documenting regional heritage. What's more, from its very beginning the library has also been cataloging and disseminating the records of knowledge on Lower Silesia and its capital. The main goal of this article is to present the collection of the oldest department of the library: Silesian-Lusatian Cabinet, which was started at 1945. The regional character of this collection is the proof of the library's concern for preserving local identity and for creating and enforcing the identification of its contemporary users, particularly the descendants of post-war repatriates and other displaced people, with the region.

ACADEMIC LIBRARY – EPHEMERA – REGIONALISM – USERS – WROCŁAW

*

* *

Wstęp

Śląsko-łużyckie zbiory specjalne przechowywane w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego stanowią kolekcję unikatowych wydawnictw dokumentujących powojenną historię Dolnego Śląska oraz jego stolicy – Wrocławia. Autorka omówiła ważne dla użytkowników zbiory druków ulotnych i okolicznościowych: afisze, broszu-

* Dr ANETA FIRLEJ-BUZON, Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski; doktor nauk humanistycznych (bibliologia); magister informacji naukowej i bibliotekoznawstwa; magister kulturoznawstwa. Dwie najważniejsze publikacje: (2003) *Ephemera in Polish National and University Libraries*; (2002) *Dokumenty życia społecznego*. Adres elektr.: aneta.firlej@wp.pl

ry, cenniki, dyplomy, dokumenty personalne, foldery, formularze, gazetki, informatory, katalogi, klepsydry, komunikaty, księgi adresowe, nalepki, obwieszczenia, odezwy, patenty, petycje, plakaty, pocztówki, programy nauczania, programy imprez artystycznych, przewodniki, regulaminy, rejestry, rozkłady jazdy, statuty, taryfy, ulotki, wycinki prasowe, wydawnictwa niezależne, zaproszenia, zarządzenia, urzędów, organizacji, zdjęcia oraz zestawienia statystyczne. Budowaniu polskości tego uzyskanego mocą konferencji poczdamskiej regionu troska o książkę, bibliotekę oraz jej użytkownika towarzyszyła od początku. Dowodem tych starań są szczególne materiały gromadzone od maja 1945 r. przez najstarszy oddział Biblioteki Uniwersyteckiej – Gabinet Śląsko-Łużycki. Zbiory te ukazują informacje o ważnych dla regionu i jego mieszkańców wydarzeniach. Gabinet Śląsko-Łużycki stworzono z myślą o przyszłych użytkownikach i zaspokajaniu ich potrzeb informacyjnych, studiów oraz pracy naukowej, badawczej i dydaktycznej. Zbiory śląsko-łużyckie ukazują także proces kształtowania się społeczności lokalnej oraz charakterystycznych dla niej cech spowodowanych m.in. zakończeniem działań wojennych, wielką i pospieszną migracją, mieszaniem się kultur, poczuciem tęsknoty, wyobcowania, tymczasowości i stałego zagrożenia, problemem niemieckim, napięciami wywołanymi obecnością Armii Czerwonej, trudną sytuacją społeczną, polityczną, ekonomiczną oraz odbudową zniszczeń. Zebrane materiały stanowią fragment dolnośląskiego regionalnego dziedzictwa tworzonego „w poniemieckich mieszkaniach i meblach (gdzie) odbudowywano zrujnowane wypadkami wojennymi życie” [Turnau 2001, dok. elektr.].

Serce regionu – Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu powstała tuż po wyzwoleniu w maju 1945 r. Była jedną z pierwszych polskich placówek, które rozpoczęły funkcjonowanie w oddanym Polsce mieście. Ten fakt świadczy, iż historia regionu dolnośląskiego łączy się nierozzerwalnie z historią Biblioteki Uniwersyteckiej ulokowanej początkowo w budynku dawnej Staatsbibliothek – Biblioteki Miejskiej.

Gabinet Śląsko-Łużycki 1945–1950

Najstarszym oddziałem Biblioteki Uniwersyteckiej jest Gabinet Śląsko-Łużycki, który od momentu rozpoczęcia działalności jako jedyna jednostka Biblioteki posiadał wyraźnie określony profil gromadzenia zbiorów regionalnych oraz cel – praca tej jednostki była ukierunkowana na zachowanie dziedzictwa lokalnej kultury [Ożóg 1995, s. 134]. Pomysłodawcą utworzenia Gabinetu Śląsko-Łużyckiego, specjalizującego się w kolekcjonowaniu literatury śląskiej dla potrzeb tworzącego się wrocławskiego środowiska naukowego był pierwszy dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej profesor Antoni Knot (1904–1982) – dyrektor BUWr 1.10.1946–30.09.1963. Ideę profesora wcieliła w życie Zofia Gostomska-Zarzycka (1899–1952) znana m.in. z powodu umiejętności posługiwania się bronią (była jedyną kobietą obecną w drugiej grupie operacyjnej kierowanej przez profesora Stanisława Kulczyńskiego (1895–1975) rektora Uniwersytetu Lwowskiego, pełniącego funkcję pełnomocnika Ministra Oświaty dla szkół wyższych, zakładów naukowych, bibliotek i archiwów Wrocławia oraz pierwszego rektora połączonych Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej). W dniu 10 maja 1945 – trzy dni po kapitulacji Festung Breslau utworzona w Uniwersytecie Jagiellońskim Grupa Naukowo-Kulturalna z Zofią Gostomską-Zarzycką przybyła do Wrocławia.

W grudniu 1945 r. rozpoczęło się tworzenie podstaw księgozbioru ówczesnego Gabinetu Śląskiego. Z. Gostomska-Zarzycka zdobywała i gromadziła wywieszane w miejscach publicznych druki ulotne i okolicznościowe

– obwieszczenia, komunikaty, afisze i ogłoszenia publikowane przez działające drukarnie: Drukarnię Miejską Miasta Wrocławia, „Pionier” Zakłady Graficzne oraz Drukarnię Uniwersytecką. Na poszukiwania nabytków, które w tym czasie nazywano „skarbami”, Z. Gostomska-Zarzycka udawała się na „wehikule motorowym” – jedynym dostępnym środku lokomocji. Wyprawy te były niebezpieczne, o czym wspomiano w publikacji w 1955 r. *Pamiętka dziesięciolecia Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu 1945–1955*. Dla pierwszej kierowniczki Gabinetu Śląsko-Łużyckiego od własnego bezpieczeństwa ważniejsza była jednak troska o zachowanie i zwiększanie liczby oryginalnych źródeł ukazujących historię małej dolnośląskiej ojczyzny.

Tworzona przez Z. Gostomską-Zarzycką kolekcja druków ulotnych i okolicznościowych po roku 1947 była wzbogacana plakatami wyłączanymi z dostarczanego Bibliotece egzemplarza obowiązkowego pochodzącego z terenu Dolnego, Górnego i Cieszyńskiego Śląska oraz Łużyc. Pierwsze afisze i plakaty oprócz dużej wartości sentymentalnej stanowią niezwykle cenny materiał i żywe świadectwo regionalnej historii i aktywności społecznej pionierskich czasów. W zbiorach Gabinetu zachowała się bardzo ciekawa kolekcja afiszy zapowiadająca „przeznaczone dla najszerszego ogółu i popularyzujące naukę Powszechne Wykłady Uniwersyteckie, które jednocześnie rozszerzały wpływ wrocławskich uczelni na lokalną społeczność [Leśnodorski 1946, s. 55]. Zbiór ten stanowi wyraz troski bibliotekarzy o zachowanie dowodów aktywności lokalnego środowiska naukowego, jak również śladów działalności uczonych, którzy to środowisko tworzyli.

W pierwszym okresie budowania kolekcji dotyczącej regionalnej historii oprócz obwieszczeń, komunikatów, wezwań, apeli, rozporządzeń i ogłoszeń gromadzono również zaproszenia na uroczystości okolicznościowe, gościnne przedstawienia teatralne, koncerty muzyczne, zabawy taneczne, repertuary kin i nekrologi. Wśród przechowywanych publikacji znajduje się także duży zbiór plakatów i afiszy informujących o często rozgrywanym w powojennym Wrocławiu meczach bokserskich, zawodach motorowych, meczach piłki nożnej.

W kolejnych latach zbiór systematycznie powiększał się o gazetki, ulotki, prospekty reklamowe, odezwy partii politycznych, programy konferencji i imprez artystycznych, repertuary teatralne oraz operowe, pisma wewnętrzne instytucji oświatowych, listy, apele, odezwy, statuty stowarzyszeń, informacje biograficzne kandydatów do wyborów regionalnych, sejmu i senatu, ogłoszenia o naborze do szkół oraz cenniki.

W maju 1950 r. nową kierowniczką Gabinetu została profesor Marta Burbianka (1898–1973). Od tego czasu głównym źródłem rosnącego zbioru stał się egzemplarz obowiązkowy, kupno, wymiana oraz dary. Kolekcjonowane w Gabinetecie druki stanowiły silesiaka – materiały dotyczące Dolnego, Górnego, Opolskiego i Cieszyńskiego Śląska, polonika śląskie z terenów Górnego Śląska wchodzących w skład polskiego terytorium do roku 1922 oraz polonika z niemieckich do 1945 r. rejonów Śląska [Jędruszczak 1984, s. 116]. Gromadzono także materiały z różnych dziedzin wiedzy i dyscyplin naukowych, tłoczone na terenie Śląska od XVI do XVIII wieku lub dotyczące Śląska oraz drukowane po 1800 r. o nieograniczonym zasięgu językowym [Ożóg 1995, s. 135].

Oddział Regionalny 1951–1974

Istniejący od 1945 r. Gabinet Śląski przemianowany został w roku 1951 na Oddział Regionalny (Gabinet Śląsko-Łużycki). Ta modyfikacja była konsekwencją wydzielenia oraz uporządkowania druków odnoszących się do Łużyc albo wydanych w językach górno- lub dolnołużyckim. Stałą uwagą pracowników Gabinetu cieszyły się też od początku istnienia oddziału druki łużyckie zwane lusatikami, gromadzone bez względu na miejsce wydania. Lusatika gromadzone w Gabinetecie Śląsko-Łużyckim to materiały drukowane oraz rękopisy o tematyce

łużyckiej kolekcjonowane bez względu na język, miejsce i rok wydania oraz materiały o różnej tematyce lecz wydane w językach łużyckich. Publikacje pochodzące bezpośrednio z Łużyc trafiały do Gabinetu dzięki dobrym kontaktom z tamtejszym uruchomionym w 1957 r. wydawnictwem Domowina.

Następna zmiana nazwy na Oddział Dokumentów Życia Społecznego miała miejsce w 1964 r.

Gabinet Śląsko-Łużycki 1975 nadal

Ostatecznie w roku 1975 władze Uniwersytetu przywróciły pierwotną, funkcjonującą do chwili obecnej nazwę Gabinet Śląsko-Łużycki.

Od roku 1945 do chwili obecnej pierwsza jednostka Biblioteki Uniwersyteckiej zgromadziła 45 metrów bieżących druków ulotnych i okolicznościowych ilustrujących i dokumentujących regionalną aktywność artystyczną, kulturalną, naukową, gospodarczą, ekonomiczną, polityczną, społeczną i religijną. Treść zebranych zbiorów odzwierciedla potencjał regionu, wydarzenia o zasięgu lokalnym, także ich rocznice, działalność regionalnych grup politycznych, społecznych i zawodowych, dokumentuje również aktywność miejscowych środowisk twórczych wraz z jej społecznym odbiorem. Cechy formalno-wydawnicze kolekcjonowanego przez Gabinet Śląsko-Łużycki piśmiennictwa od początku były bardzo zróżnicowane. Gromadzono wydawnictwa seryjne, zbiorowe, stare i nowe druki, materiały ulotne, odbitki, nadbitki, maszynopisy, reprodukcje. Formy przechowywanych w Gabinetecie materiałów są zawężone do wydawnictw drukowanych lub powielanych metodami edytorskimi. Opisywany zbiór składa się w przeważającej części z druków, wyjątek stanowią zdjęcia, które dokumentują powojenną historię Uniwersytetu Wrocławskiego oraz bardzo nieliczne rękopisy, głównie listy.

Od lat 80. 20. wieku do Gabinetu Śląsko-Łużyckiego zaczęły napływać odnoszące się do Dolnego Śląska druki ulotne publikowane w Niemczech. Uwagę pracowników Gabinetu skupiały szczególnie dwa rodzaje takich wydawnictw – dokumentujące działalność rewizjonistyczną niemieckich ziomkostw oraz związane ze sprawami łużyckimi. Do pierwszej grupy wydawnictw należały prospekty publikacji rewizjonistycznych, informacje o imprezach i uroczystościach organizowanych przez wypędzonych, antypolskie druki propagandowe. Materiały z drugiej grupy stanowiły głównie kalendarze, reklamówki, karty pocztowe oraz programy uroczystości drukowane w językach górno lub dolnołużyckim.

Kolejny etap gromadzenia zbiorów stanowił przełom lat 1980/1989. W okresie 1980/1981 pracownicy Gabinetu rozpoczęli aktywne poszukiwania materiałów ulotnych produkowanych przez członków NSZZ „Solidarność”. Wśród zgromadzonych w tym czasie dokumentów „Solidarności Walczącej” przeważają biuletyny, które stanowią 85% zbiorów, mniejsza 15% część to inne druki ulotne. W przypadku wydawnictw lokalnych organizacji politycznych większą część kolekcji tworzą informacje o wiecach i marszach protestacyjnych, zaproszenia na msze w intencji internowanych i więzionych z przyczyn politycznych, zaproszenia na różne uroczystości związane z rocznicami państwowymi, kościelnymi lub artystycznymi, projekcjami filmów, występami chórów, ulotki odkłamujące fałszowaną rzeczywistość społeczną, polityczną, militarną i ekologiczną, apele, komunikaty, informacje o sytuacji osób przetrzymywanych w więzieniach, postulaty, petycje, listy, oświadczenia, statuty różnych organizacji, telegramy, listy krajowe i regionalne z sylwetkami kandydatów do wyborów, afisze i plakaty wyborcze, programy działania, informatory o wyborach, zdjęcia dokumentujące wydarzenia z różnych miast Polski, papierowe czapki „Solidarności”, biografie działaczy politycznych, karykatury, rysunki, klepsydry, karty pocztowe i świąteczne, proporzycyki, wewnętrzne dokumenty różnych zakładów pracy, instrukcje informujące o sposobach postępowania np. w sytuacji strajku powszechnego, deklaracje związkowe, wzory podań

o służbę zastępczą, teksty piosenek i wierszy, kalendarze, informatory, foldery krajoznawcze i turystyczne, katalogi wystaw artystycznych etc. Zdecydowanie mniejszy lecz nie mniej ciekawy zbiór stanowią czasopisma różnych organizacji antyrządowych, pisma ruchów ekologicznych i antimilitarnych, gazetki szkolne oraz publikacje tworzone przez młodzież, adresowane do młodzieży oraz będące wyrazem kultury młodzieżowej.

Poszczególne fazy rozbudowywania kolekcji Gabinetu Śląsko-Lużyckiego stanowią dowód intensywnego śledzenia wyrażonej w drukach aktywności lokalnego środowiska oraz wyraz wrażliwości na wszelkie zachodzące w nim zmiany. Tylko taki sposób gromadzenia zbiorów umożliwia zbudowanie kolekcji odzwierciedlającej historię regionu oraz kreującej i wzmacniającej poczucie regionalnej przynależności oraz tożsamości wśród współczesnych użytkowników Biblioteki Uniwersyteckiej. Dzięki namacalnym pamiątkom, muzealnym dowodom działalności przodków, potomkowie dolnośląskich pionierów mogą doświadczyć szczególnej więzi ze swoją małą ojczyzną.

Użytkownicy Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu

Polscy użytkownicy Biblioteki Uniwersyteckiej stanowili zbiorowość doświadczoną wojną i okupacją oraz wspólnym przeżyciem wysiedlenia i migracji. Więzy społecznej łączności miały się w tej zbiorowości narodzić w przyszłości, podobnie jak poczucie tożsamości i regionalnej przynależności.

Pierwszymi Polakami, którzy w maju 1945 r. przybyli do wciąż walczącej twierdzy Wrocław było 100 mieszkańców Krakowa, którzy pod kierunkiem powołanego przez Radę Ministrów na stanowisko Prezydenta Miasta Wrocławia dra Bolesława Drobnera (1883–1968) 14 kwietnia 1945 utworzyli tzw. pierwszą grupę operacyjną [Dziennik Polski 1945]. Wśród wizytujących miasto znaleźli się przedstawiciele przyszłych władz administracyjnych, kościoła, Politechniki i Uniwersytetu Wrocławskiego, muzeum, zakładów użyteczności publicznej, delegaci Państwowego Urzędu Repatriacyjnego oraz grupa hotelarska. B. Drobner wraz z ochroną milicyjną po raz pierwszy do Wrocławia z wizytą rekonesansową udał się już 13 kwietnia 1945 r. Jak donosił wówczas specjalny wysłannik krakowskiego „Dziennika Polskiego”, Polacy, którzy przez Opole i Brzeg podróżowali do Wrocławia mijali po drodze wielkie kolumny rodaków, wracających z robót w Niemczech.

Podczas pierwszej wizyty oszacowano, iż Wrocław może pomieścić około 300 000 Polaków. W pierwszej kolejności nowymi mieszkańcami stolicy Dolnego Śląska mieli być repatrianci z Lwowa, uciekinierzy ze zniszczonej Warszawy oraz osiedleńcy z przeludnionych województw centralnych II Rzeczypospolitej.

Powojennych mieszkańców Dolnego Śląska i Wrocławia łączyły oraz dzieliły następujące czynniki:

- pochodzenie terytorialne: wyznaczało życiową przestrzeń zgodną z rytmem biologicznej i społecznej egzystencji: narodziny – dom, dzieciństwo – szkoła, praca – gospodarstwo lub zakład pracy, sfera sacrum/religii/obrzędowości – kościół, schyłek życia – cmentarz; określało lokalne zwyczaje i obyczaje; Nowi Dolnoślązacy i Wrocławianie przybywali głównie z przedwojennych województw kieleckiego, krakowskiego, lwowskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego oraz wołyńskiego. Repatrianci i przesiedleńcy pochodzili przede wszystkim z małych i średnich miast (42%), wsi (40%) oraz miast liczących powyżej 100 tysięcy mieszkańców (18%) [Turnau 2001, dok. elektr].
- język: decydował o komunikacji werbalnej, gwarach i dialektach, określał kulturę piśmienniczą, narodowość (narodowość dzieci pochodzących z małżeństw mieszanych określała płęć) i pochodzenie, stopień zgermanizowania czy rusyfikacji; Na Dolnym Śląsku w latach 1945–1947 r. spotkały się osoby,

których językiem narodowym był: – polski: polscy obywatele oraz mieszkańcy pogranicza polsko-niemieckiego pochodzenia polskiego, – niemiecki: obywatele Niemiec oraz zgermanizowani Polacy, – ukraiński: przesiedleńcy akcji „Wisła”, – rosyjski: żołnierze Armii Czerwonej.

- religia: wyznaczała doświadczenie wiary, wspólnotowej obrzędowości/roku liturgicznego, narodowość i pochodzenie;

Przybysze narodowości polskiej wyznawali wiarę katolicką, Ukraińcy i Łemkowie prawosławie lub grekokatolicyzm, Niemcy protestantyzm.

- świadomość przynależności do II Rzeczypospolitej: określała dziedzictwo narodowe, kulturowe, cywilizacyjne, historyczne, polityczne, religijne, językowe, symbolikę narodową etc.;

Polakami czuli się wszyscy obywatele II Rzeczypospolitej polskiej narodowości i pochodzenia oraz zasymilowani Polacy.

- doświadczenia wojenne: uzależnione od miejsca zamieszkania, pochodzenia, wieku, udziału w walce i konspiracji, przekonań i interesów politycznych etc.;

Wśród repatriantów oraz przesiedleńców znalazły się osoby z terenów okupowanych przez III Rzeszę, ZSRR lub III Rzeszę i ZSRR.

- doświadczenia migracyjne: wymuszone koniecznością ucieczki, przymusem administracyjnym, rozkazem wojskowym, zniszczeniami wojennymi, własnym wyborem etc.

Przybyli repatrianci, przesiedleńcy, zwalniani z armii żołnierze, jeńcy wojenni, więźniowie i robotnicy przymusowi oraz ochotnicy.

Pomimo trudności aprowizacyjnych, mieszkaniowych, oderwania od korzeni, atmosfery tymczasowości i zagrożenia, trudnych doświadczeń wojennych oraz powojennych w odbudowującym się mieście panował młodzińczy entuzjazm:

(...) piszę o tym dlatego, aby uświadomić czytelnikom niepowtarzalną atmosferę pracy przy tworzeniu polskiego uniwersytetu. W zrujnowanym mieście, ze spaloną Biblioteką Uniwersytecką, wszelkie instytucje naukowe należało tworzyć od podstaw. Od energii wszystkich pracowników, od profesorów do asystentów, a często od pomocy studentów zależało tworzenie podstaw pracy dydaktycznej i naukowej. Praca w zakurzonych sortowniach, wspólna stołówka, stwarzała atmosferę koleżeństwa i współpracy. Nie było tam miejsca dla ludzi biernych, leniwych, czekających na wygodne i zorganizowane życie. Wielu starszych pracowników naukowych pochodziło z Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Mieliśmy liczne informacje o życiu pod radziecką okupacją. Odwieczną polskość Dolnego Śląska traktowaliśmy sceptycznie. Zarazem jednak byliśmy ludźmi, którzy stracili wszystko w dawnych miejscach zamieszkania i z młodzińczym zapałem chcieliśmy stworzyć coś nowego. Atmosfera początków tej pracy była radosna (...) [Turnau 2001, dok. elektr].

Pierwszy wykład w polskim Uniwersytecie i Politechnice Wrocławskiej inaugurujący rok akademicki 1945/1946 wygłosił profesor Kazimierz Idaszewski (1878–1965) dnia 15 listopada 1945 r. Wkrótce Wrocław okrzyknięto miastem młodych, panowała tu moda na studia w tworzonych uczelniach. Właśnie ci młodzi, odgruzowujący Wrocław studenci Uniwersytetu i Politechniki oraz kadra naukowa tych uczelni, a w dalszej kolejności pozostali mieszkańcy miasta i regionu byli pierwszymi użytkownikami Biblioteki Uniwersyteckiej. Większość ówczesnych studentów stanowili przedwojenni maturzyści łączący naukę z pracą zarobkową w szkołach, urzędach lub sklepach. Studia zaś nie byłyby możliwe bez książki i informacji, do których dostęp starała się zapewnić Biblioteka Uniwersytecka. Dzięki mozolnej pracy pierwszych wrocławskich polskich bibliotekarzy

udało się zabezpieczyć zachowane zbiory niemieckie przydatne polskim czytelnikom. W świetle wspomnień pracowników była to bardzo trudna praca:

(...) wybierano książki do zakładowych bibliotek. Prace zagraniczne, głównie niemieckie, wygrzebywano w wielkiej sortowni z pozostałości bibliotek Dolnego Śląska. Zakupywano je także w antykwariatach mniej zniszczonych polskich miast [Turnau 2001, dok. elektr.; Nowicki 2006].

Zbiory Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego ważne są dla dwóch grup jej użytkowników. Pierwszą stanowią osoby pamiętające naszkicowane tu dzieje regionu. Dla nich kolekcje zbiorów bibliotecznych to gwarancja pamięci o przeżytych osobiście doświadczeniach. Drugą grupą użytkowników są spadkobiercy regionalnego dziedzictwa, dla których przechowywane w Bibliotece Uniwersyteckiej materiały to pamiątki przeszłości przodków wzmacniające więzi regionalnej tożsamości.

Zakończenie

Od przeszło 60. lat kolekcja druków ulotnych i okolicznościowych Gabinetu Śląsko-Łużyckiego stanowi bazę niedostępnych w innych źródłach, niepowtarzalnych faktów i danych o wszelkich aspektach życia regionu dolnośląskiego. Zbiory prezentują lokalną codzienność, ludzi, którzy budowali swoją nową ojczyznę oraz miejsca bliskie sercu każdego Dolnoślązaka, co stanowi wyraz troski Biblioteki o kształtowanie oraz wzmacnianie regionalnej tożsamości swoich użytkowników. Dzięki staraniom pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej zachowało się oryginalne dziedzictwo regionalnej kultury a świadectwa tradycji i historii są udostępniane kolejnym generacjom użytkowników, upowszechniane, wykorzystywane do badań regionalnej przeszłości, propagowania i pogłębiania wiedzy o Dolnym Śląsku. Zbiory regionalne zgromadzone w Bibliotece Uniwersyteckiej dają poczucie „zakorzenienia” w dolnośląskiej ojczyźnie, tworzą poczucie regionalnej przynależności i ciągłości historycznej. Dzięki temu popularne twierdzenie, iż Wrocław posiada tysiącletnią historię i tylko sześćdziesięcioletnią tradycję, powoli i proporcjonalnie do rosnącej liczby opracowań o regionie odchodzi do przeszłości.

Wykorzystane źródła i opracowania

- Jędruszczak, T., red. (1984). *Historia Polski 1918–1939*: Warszawa 530 s.
- Koredczuk, B. (2006). *Druki ulotne jako źródło do badań nad popularyzacją nauki*. [W:] *Druki ulotne i okolicznościowe – wartości i funkcje* (2006). Wrocław: Wydaw. UWr, s. 307–321.
- Leśnodorski, Z. (1946). *Bilans Wrocławski 1945–1995*. *Tygodnik Powszechny* nr 65, s. 55.
- Ożóg, J. (1995). *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Wrocław: Wydaw. UWr *Acta Universitatis Wratislaviensis* No 1637, 186 s..
- Suleja, T., red. (2005). *Szalpy z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. [W:] *Studia i Materiały z Dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. Wrocław: Wydaw. UWr, 590 s.
- Turnau, I., dok. elektr. (2001) *Zbawienne źródło*. http://www.forumakad.pl/archiwum/2001/07-08/artykuly/27-i_smieszne_i_grozne.htmHYPERLINK "http://www.forumakad.pl/archiwum/2001/07-08/artykuly/27-i_smieszne_i_grozne.htmF%5Bodczyt" [odczyt: 20.03.2008].
- Pamiętka dziesięciolecia Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu 1945–1955*, Wrocław 1955
- Dziennik Polski* (1945). Kraków: 14.04.
- [Uzup. od red.:] Nowicki, R. (2006). *Działalność Aleksandra Birkenmajera na rzecz ochrony zbiorów bibliotecznych. Ziemia zachodniej i północnej Polski w latach 1945–1947*. Poznań: UAM, 305 s.